

Prosjektrapport

Tilrettelegging for tilretteleggere

Prosjektleder: Christopher Lyngaas
Prosjektnummer: 2009/3/0387

Forord.....	3
Sammendrag.....	4
Kapittel 1 Bakgrunn og målsetting.....	5
Prosjektets målsettinger.....	5
Kapittel 2 Prosjektgjennomføring/metode.....	7
Kapittel 3 Resultater og resultatvurdering.....	8
Identifiserte utfordringer og løsninger.....	8
Kapittel 4. Oppsummering/Konklusjon/Videre planer.....	11

Forord

Tilrettelegging for Tilretteleggere er et forebyggingsprosjekt med hovedmål å høyne kunnskapsnivået hos kontaktpersoner for funksjonshemmede i høyere utdanning slik at tilretteleggingen for hørselshemmede studenter blir bedre.

HLFU har gjennom prosjektet informert om hva hørselshemming innebærer, hva hørselshemmede studenter trenger av tilrettelegging og hvilke tilretteleggingsmuligheter som finnes for denne gruppen igjennom en dagskonferanse og utviklingen av en internettside. Vi har også fått verdifulle tilbakemeldinger igjennom dialogen med tilretteleggerne.

Hørselshemmedes Landsforbunds Ungdom (HLFU) har stått for organisering av prosjektet med Hørselshemmedes Landsforbund (HLF) som søkerorganisasjon. Prosjektet startet i januar 2010 og ble avsluttet formelt i desember 2010. I tillegg til prosjektleder har HLFUs styremedlemmer stått for utføringen av prosjektet. Prosjektrapporten vil gi en beskrivelse av prosjektets resultater, oppmerksomhet rundt prosjektet, erfaringer med metode i tillegg til tanker om videre arbeid på området.

Prosjektleder vil benytte anledningen til å takke nasjonal pådriverenhet i høyere utdanning ved Anne Nylund og Kjetil Knarlaug og Høgskolen i Oslo ved Eva Ballo for en utmerket gjennomført samarbeid. Takk også til Organisasjonskonsulentene for utvikling av internettsiden.

Sammendrag

I grunnskolen og på videregående skole har fylkeskommunen et klart tilretteleggingsansvar for hørselshemmede elever. Tilretteleggingen i høyere utdanning, derimot, hviler på den enkelte institusjonen. Tilbakemeldingene fra våre medlemmer viser at det er varierende kunnskap hos kontaktpersonene ved utdanningsinstitusjonene om hva hørselshemming innebærer og hvilke tilretteleggingstiltak som finnes for vår gruppe. En undersøkelse gjennomført av HLFU i 2008 viste at selve tilretteleggingen for hørselshemmede varierer mellom institusjonene. HLFU har fått tilbakemeldinger på at flere hørselshemmede studenter ikke fullfører utdanningen sin på grunn av manglende eller dårlig tilrettelegging.

Målet med prosjektet Tilrettelegging for tilretteleggere har derfor vært å høyne kunnskapsnivået hos de ansvarlige for tilretteleggingen ved norske høyskoler og universiteter, knytte kontakter og utveksle erfaringer mellom HLFU og institusjonene. En dagskonferanse ble gjennomført i samarbeid med nasjonal pådriverenhet i høyere utdanning og Høgskolen i Oslo og en internettside med informasjon om emnet ble utviklet. Temaer som ble tatt opp var blant annet erfaringer fra studenter med hørselshemming, presentasjon av NAV Tolketjenesten, hørselstekniske hjelpemidler og erfaringer med tilrettelegging ved lærestedene. Konferansen hadde 23 deltagere fra 13 forskjellige institusjoner.

En sentral del av konferansen var erfaringsutveksling mellom deltagere og HLFU. Denne erfaringsutvekslingen dannet grunnlaget for utviklingen av nettstedet tilgjengeligstudietid.no. Nettstedet gir informasjon om tilrettelegging for hørselshemmede til personell innen høyere utdanning og vil bli lansert i begynnelsen av 2011. Erfaringsutvekslingen og nettverksbyggingen er viktig med tanke på videre påvirkningsarbeid. Prosjektet ble støttet av ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering

Selve konferansen førte til verdifull kunnskapsutveksling og utvidelse av kontaktflaten, men deltagerantallet var mindre enn vi håpet på. Kunnskapsspredningen ivaretas imidlertid gjennom nettsiden som ble utviklet - www.tilgjengeligstudietid.no slik at de som ikke var med på konferansen og andre får nødvendig informasjon om tilrettelegging for hørselshemmede i høyere utdanning.

Kapittel 1 Bakgrunn og målsetting

HLFU har i flere år jobbet med å forbedre tilrettelegging for hørselshemmede i høyere utdanning. Målet vårt er å skape best mulig informasjonsflyt mellom den enkelte elev og institusjonene, og best mulig tilrettelegging for hørselshemmede ved det enkelte studiested.

Den nye diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, som trådte i kraft 1. januar 2009, slår fast at det er straffbart ikke å tilrettelegge for funksjonshemmede i den offentlige sfæren. Nå er utfordringen å sørge for at intensjonen bak loven blir oppfylt i praksis.

I grunnskolen og på videregående skole har fylkeskommunen et klart tilretteleggingsansvar for hørselshemmede elever. Tilretteleggingen i høyere utdanning, derimot, hviler på den enkelte institusjonen. Hver institusjon skal ha en kontaktperson og en tilretteleggingsplan for funksjonshemmede studenter. HLFU gjennomførte i 2008 en kartlegging av tilretteleggingen i høyere utdanning som viste at mange institusjoner manglet elementær tilretteleggingsutstyr for hørselshemmede. Mange oppga at de ikke hadde hørselshemmede elever og ville "tilrettelegge ved behov".

Tilbakemeldingene fra våre medlemmer viser at det er varierende kunnskap hos kontaktpersonene ved utdanningsinstitusjonene om hva hørselshemming innebærer og hvilke tilretteleggingstiltak som finnes for vår gruppe. Vi får også tilbakemeldinger fra hørselshemmede som ikke fullfører høyere utdanning pga. manglende tilrettelegging og vanskelighetene det medfører å få tilretteleggingen de har krav på.

Mange hørselshemmede er vokst opp med foreldre som tar tak i tilretteleggingen i grunnskolen og videregående. Overgangen fra videregående til høyere utdanning blir derfor krevende for mange hørselshemmede, som ofte ikke har oversikt over rettigheter og tilretteleggingsmuligheter. Unge hørselshemmede har gjerne også et ønske om ikke å skille seg ut og være til bry. Mange opplever det også som et ork å mase og pushe på for å få en tilfredsstillende tilrettelegging, og resultatet er at mange lar være å kreve sin rett. Dermed er det ekstra viktig at institusjonene selv har oppdatert kunnskap og oversikt over tilretteleggingsmulighetene som finnes og behovet som hørselshemmede studenter har og at de har et minimum av tilrettelegging klart den dagen elevene begynner på skolen.

Det var på bakgrunn av dette at HLFU søkte om og fikk gjennomført prosjektet i samarbeid med nasjonal pådriverenhet i høyere utdanning. Prosjektets hovedmålsetting var å informere kontaktpersonene for tilrettelegging i høyere utdanning om hva hørselshemming innebærer og hvordan best tilrettelegge for hørselshemmede. HLFU søkte om midler til å gjennomføre konferansen og til å dekke reise for alle deltakerne på dette forumet og opphold for de som trengte det, slik at terskelen for deltakelse var lav og kunnskapen ble spredt ut til flest mulig.

Prosjektets målsettinger

Prosjektets målsetting var å høyne kunnskapsnivået hos kontaktpersoner for funksjonshemmede i høyere utdanning slik at tilretteleggingen for hørselshemmede studenter blir bedre.

Målgruppen var alle kontaktpersoner for funksjonshemmede i høyere utdanning. Det er til sammen 41 universiteter, statlige høyskoler og vitenskaplige høyskoler i Norge og 3 private høyskoler.

Prosjektet hadde følgende delmål:

- Kartlegge tilretteleggingssituasjonen.
- Spre kunnskap om tilrettelegging for hørselshemmede til flest mulig høyskoler og universiteter i Norge igjennom kursing av kontaktpersoner for funksjonshemmede i høyere utdanning.
- Spre kunnskap om hvilke utfordringer hørselshemmede studenter har.
- Vise at HLFU engasjerer seg i tilrettelegging for hørselshemmede i høyere utdanning
- Legge grunnlag for et langsiktig med andre instanser som jobber med optimal tilrettelegging i høyere utdanning.
- Utforme og nettpublisere tilretteleggingsveileder for hørselshemmede på universell.no og hlfu.no

Kapittel 2 Prosjektgjennomføring/metode

HLFU arrangerte en dagskonferanse ved Høgskolen i Oslo torsdag 29. april 2010 sammen med nasjonal pådriverenhet i høyere utdanning ved NTNU og Høgskolen i Oslo.

Utdannings- og forskningsdepartementet har gitt NTNU rollen som "nasjonal pådriver" innenfor universitets- og høgskolesektoren når det gjelder høyere utdanning for studenter med funksjonsnedsettelse. Denne nasjonale pådriverfunksjonen tilhører Studieavdelingen ved NTNU. Nasjonal pådriverenhet har to forumssamlinger i året der tilretteleggere for funksjonshemmede i de enkelte institusjonene blir invitert til å delta. Hensikten er faglig utvikling og bedre tilrettelegging for funksjonshemmede. Forumssamlingene har ulike tema og fokus. Dagskonferansen ble arrangert som en del av dette opplegget.

HLFU stod for programmet og utvikling av informasjonsmateriell. Nasjonal pådriverenhet stod for markedsføring og påmelding, mens Høgskolen i Oslo var vertskap.

Annonseringen av forumsmøtet foregikk via e-post til alle tilretteleggingskontorene ved enkeltinstitusjonene fra Nasjonal Pådriverenhet. Nasjonal pådriverenhet sendte ut et forhåndsvarsel, en invitasjon og en påminnelse noen dager før påmeldingsfristen gikk ut via e-post. Enkelte institusjoner ble purret på telefon noen dager før påmeldingsfristen gikk ut.

Hovedmålsetningen med konferansen var å gjøre deltakerne kjent med hva hørselshemming innebærer, hvilke utfordringer en hørselshemmet student har i studiene og i hverdagen og presentere tilretteleggingsmuligheter for denne gruppen. Erfaringsutveksling var også en viktig målsetning.

Konkrete temaer som ble tatt opp var blant annet erfaringer fra hørselshemmede studenter med studier i Norge og i Skottland, presentasjon av NAV Tolketjenesten, presentasjon av hørselstekniske hjelpemidler og Høgskolen i Agder sine erfaringer med tilrettelegging. En diskusjonsrunde for å avdekke problemområder, erfaringer og mulige løsninger ble også gjennomført. Konferansen hadde 23 deltagere fra 13 forskjellige institusjoner.

Innspillene og erfaringene fra konferansen tok vi med oss videre i arbeidet med nettstedet tilgjengeligstudietid.no og i planleggingen og gjennomføringen av et rettighetskurs for unge hørselshemmede vi gjennomførte i desember 2011.

Rettighetskurset, som var en del av prosjektet "Det Store Spranget", var et separat kurs for unge hørselshemmede i overgangen fra grunnskole/videregående til høyere utdanning/arbeid. Målet var at deltagerne på kurset også fikk kunnskap om rettigheter og tilrettelegging i høyere utdanning og arbeidslivet. Erfaringsutvekslingene og kunnskapen som kom ut av tilretteleggingskonferansen ble brukt i planleggingen av rettighetskurset. Prosjektet "Det Store Spranget" ble støttet av Helse og Rehabilitering, og sluttår for dette prosjektet er 2012.

Kapittel 3 Resultater og resultatvurdering

Et av prosjektets sentrale målsetninger var å samle flest mulig deltakere fra flest mulig norske utdanningsinstitusjoner til konferansen ved å dekke alle utgifter for deltakerne, blant annet reise og opphold, utgifter som vanligvis ikke blir dekket. Vi forventet et bedre oppmøte. 25 deltagere fra 13 forskjellige institusjoner deltok. Vi hadde budsjettet med 50 deltagere og et lite minus var at færre institusjoner var representert enn det vi håpet på. da det er ca. 40 forskjellige høyskoler og universiteter i målgruppen. Det viser seg at dekning av reise og opphold ikke gjorde det store utslaget på deltagelsen. En mulig grunn til den lave deltagelsen er at temaet var ganske snevert i forhold til de fleste andre forumsmøtene. En annen mulig grunn til den lave deltagelsen er at temaet rett og slett ikke opplevdes som interessant eller relevant nok å være med på. Vi tror imidlertid at internettsiden som er utviklet vil bidra til kunnskapsspredning til institusjonene som ikke var representert.

Evalueringene som deltagerne fylte ut i etterkant og de muntlige tilbakemeldingene var overveldende positive, og konferansen ble beskrevet som nyttig, relevant og informativ. Foredragsholderne fikk gode tilbakemeldinger.

Vi fikk formidlet hva det innebærer å være hørselshemmet og hva utfordringene er for hørselshemmede studenter. En av studentene fortalte om sine erfaringer fra Norge, med manglende tilrettelegging, lite kunnskap og kommunikasjon. En annen student fortalte om sine erfaringer fra studietiden i Skottland, der tilretteleggingen fungerte meget godt. En audioingeniør presenterte tekniske tilretteleggingsmuligheter, og NAV presenterte skriveolktjenesten for hørselshemmede. En av kontaktpersonene for funksjonshemmede studenter fra Universitetet i Agder fortalte om sine erfaringer og refleksjoner.

Det eneste temaområdet som deltagerne savnet var erfaringene til en foredragsholder eller lærer som har undervist for hørselshemmede elever. De mente det ville vært nyttig å høre utfordringer, erfaringer og løsninger i den konkrete undervisningssituasjonen.

Identifiserte utfordringer og løsninger

Vi hadde også en nyttig diskusjonsrunde i forkant og i etterkant av forelesningene. Igjennom denne og evalueringsskjemaene vi fikk inn i etterkant klarte vi å identifisere utfordringer og mulige løsninger på disse.

Et viktig utfordring for mange av institusjonene er at det kan gå lang tid mellom hver gang de blir gjort oppmerksomme på at det er hørselshemmede studenter ved institusjonen, slik at kontinuiteten, både i tilretteleggingskunnskap, rutiner og vedlikehold av tekniske apparater er mangelfull. Da er resultatet ofte utdatert teknisk utstyr som ikke fungerer. Grunnen til dette kan være at hørselshemmede elever ikke er klar over tilretteleggingsmulighetene eller ikke vet hvor de skal henvende seg for å få informasjon om tilretteleggingsmulighetene. Et annet grunn og et stort problem i seg selv er at mange hørselshemmede studenter ikke tilkjenner sine tilretteleggingsbehov av forskjellige grunner. Det kan være at de ikke ønsker fokus på sin hørselshemming, eller at mange synes det blir slitsomt og ubehagelig å gå igjennom noe som de ser for seg (ofte basert på erfaring) kan være en lang prosess

med å sørge for tilfredsstillende tilrettelegging. Da lar de heller være. Manglende tilrettelegging resulterer i at studenten enten slutter eller avfinner seg med situasjonen og kompensere på andre måter, ved for eksempel skriftlig informasjon. Dette er uheldig, da mye verdifull informasjon kan gå tapt, og studenten risikerer å komme på etterkant med studiene. Hørselshemmede bruker mer krefter på å oppfatte, og mange blir fort slitne.

Et annet problem er at det er mange forelesere og lærere som brukes i undervisningen, og disse skiftes ofte ut. Informasjon om tilrettelegging har derfor problemer med å nå ut til de som skal ha den. Mange forelesere og flere av kontaktpersonene for tilrettelegging for funksjonshemmede mangler kunnskap i hvordan å forholde seg til hørselshemmede elever og tilretteleggingsmuligheter. Videre er det en utfordring med få tilrettelagte undervisningslokaler, dårlig akustikk, kort tid mellom opptak og skolestart og utfordringer med ufleksible timeplaner

Flere forslag til løsninger kom fram under konferansen. Bedre kunnskap om hørselshemmede studenter sine behov, enten via informasjonssider på internett, et sett med "kjøreregler" til forelesere og lærere og tilrettelegging for funksjonshemmede som et eget fag i lærer- og foreleserutdanningen ble foreslått. Kursing av elevene på videregående skole om tilretteleggingsmuligheter og viktigheten av å si ifra om sine behov på høyskole- og universitetsnivå ble også foreslått for å øke andelen av funksjonshemmede som varsler tilretteleggingsbehov. Herunder ble det også foreslått å legge til punkter på Samordna Opptak sitt søknadsskjema til høyere utdanning som gir søkere muligheten til å varsle om sine tilretteleggingsbehov.

For å sikre en best mulig tilretteleggingstjeneste og minske de ujevne tilretteleggingsmulighetene institusjonene seg imellom ble det foreslått å utvikle og implementere felles nasjonale rutiner på informasjonsflyt, kunnskapsdeling og vedlikehold, kontaktrutiner, vedlikehold og oppgradering av teknisk utstyr og oppfølging av studentene. Det ble også foreslått at NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) skulle ha en kvalitetssikrende rolle i implementeringen og håndhevelsen av disse rutinene.

Deltagerne på konferansen foreslo at HLFUs rolle skulle være som en informasjonsressurs om tilrettelegging for hørselshemmede og en pådriver for bedre tilrettelegging opp møt myndigheter og enkeltinstitusjoner. Verdifulle kontakter og alliansepartnere til det videre pådriverarbeidet ble etablert igjennom konferansen.

HLFU arrangerte i desember et rettighetskurs for hørselshemmede elever i den videregående skolen og studenter i høyere utdanning der vi brukte innspillene og erfaringene fra tilretteleggingskonferansen i utformingen av programmet og enkeltpresentasjonene for å sikre at rettighetskurset ble mest mulig nyttig og relevant. Rettighetskurset realitetsorienterte deltagerne om tilretteleggingen i høyere utdanning og informerte om hvordan de kunne gå fram for å sikre best mulig tilrettelegging. Rettighetskurset var en del av prosjektet "Det store spranget", som ble støttet av Extrastiftelsen Helse og Rehabilitering med prosjektnummer 2009/3/0371 Det ble søkt om et sluttår i 2012 på dette prosjektet.

Erfaringene og innspillene fra både tilretteleggingskonferansen og rettighetskurset ble brukt i utviklingen av to informasjonsnettsteder. Det ene nettstedet – tilgjengeligstudietid.no ble utviklet som en informasjonsressurs til de som jobber med tilrettelegging for funksjonshemmede elever i høyere utdanning, samt lærere og forelesere. Nettstedet gir informasjon om hva hørselshemming innebærer, hva

hørselshemmede studenter trenger av tilrettelegging og en introduksjon til tekniske tilretteleggingsmuligheter. Nettstedet gir også råd og tips til forelesere og lærere om kommunikasjon med hørselshemmede studenter.

En annet nettsted er under utvikling som en del av prosjektet "Det store spranget". Nettstedet, som ikke har fått noen URL-adresse i skrivende stund, er ment som en informasjonsressurs om rettigheter og tilrettelegging for hørselshemmede studenter og arbeidstagere.

Begge nettstedene lanseres samtidig i mars 2012 gjennom nettstedene Universell.no og HLFU.no. Universell.no er en portal for kunnskap om tilrettelegging i høyere utdanning.

Med lanseringen av nettstedene og kunnskapsspredningen dette innebærer vil alle HLFUs delmål med prosjektet være nådd.

Kapittel 4. Oppsummering/Konklusjon/Videre planer

Prosjektet førte til en fruktbar erfaringsutveksling og viktig nettverksbygging. HLFU har fått økt kunnskap om utfordringer og løsninger innen temaområdet. Vi har igjennom prosjektet fått økt synlighet hos aktørene som jobber med tilrettelegging i høyere utdanning og vi har bidratt/bidrar med et kunnskapsløft på konsekvensene av hørselshemming og tilrettelegging for hørselshemmede igjennom både konferansen og nettstedet tilgjengelighetstudietid.no. Deltagerantallet på konferansen var noe lavere enn forventet, men med lanseringen av tilgjengelighetstudietid.no satser vi på å nå ut til hele målgruppen.

Vi tar med oss både den nye kunnskapen, kontaktene og erfaringen i det videre arbeidet med å sørge for best mulig tilrettelegging for hørselshemmede i høyere utdanning. Dette skal vi gjøre ved å spre kunnskap om hørselshemmede studenters behov, både igjennom nettstedet og i forskjellige fora, og jobbe for at løsningene som ble nevnt i resultatvurderingen realiseres.

Det er også naturlig med framtidige prosjekter på videregående skolenivå som blant annet går på å stimulere unge hørselshemmede på å si ifra om sine behov med tanke på hva som venter dem i høyere utdanning.

Slik vil HLFU bidra til prosjektets sentrale målsetting: at færre avslutter høyere utdanning pga. manglende tilrettelegging og at tilretteleggingen for hørselshemmede og andre funksjonshemmede studenter blir optimal.